

Ю. С. ШЕМШУЧЕНКО,
академік НАН України,
О. В. СКРИПНЮК,
академік НАПрН України

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У статті розглядаються проблеми функціонування держави і громадянського суспільства, їх взаємодії після Євромайдану, нові тенденції їх розвитку, трансформація їх взаємозв'язків в умовах нової якості громадянського суспільства, домінування останнього над державою в певних сегментах, формування нового типу і рівня взаємодії державних і суспільних інститутів на паритетних засадах в умовах поглиблення демократії та євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: демократія, держава, громадянське суспільство, закон, право, нові форми, системність, ступінь зрілості, взаємодія, паритетність.

Шемшученко Ю. С., Скрипнюк А. В. Методологические проблемы взаимодействия государства и гражданского общества в современной Украине)

В статье рассматриваются проблемы функционирования государства и гражданского общества, их взаимодействие после Евромайдана, новые тенденции их развития, трансформация их взаимодействия в условиях нового качества гражданского общества, доминирование последнего над государством в определенных сегментах, формирования нового типа и уровня взаимодействия государственных и общественных институтов на паритетных основаниях в условиях углубления демократии и евроинтеграционных процессов.

Ключевые слова: демократия, государство, гражданское общество, закон, право, новые формы, системность, степень зрелости, взаимодействие, паритетность.

Shemshuchenko Y. S., Skripnyuk O. V. Methodological Problems of Interaction of the State and Civil Society in Modern Ukraine

In article problems of functioning of the State and civil society, their interaction after the Euromaidan, new tendencies of their development, transformation of their interaction in the conditions of new quality of civil society, domination of the last over the State in certain segments, formations of new type and level of interaction of the State and public institutes on the parity bases in the conditions of deepening of democracy and euro integration processes are considered.

Keywords: democracy state, civil society, law, right, new forms, systemacity, maturity degree, interaction, equal share.

Розвиток громадянського суспільства і демократичної, правової, соціальної держави в Україні методологічно актуалізує дослідження нових явищ у взаємодії громадянського суспільства з державою, наукове осмислення даної проблеми. Йдеться про найбільш значущі методологічні аспекти взаємозв'язку держави та громадянського суспільства.

Основним питанням у взаємодії громадянського суспільства та демократичної, правової, соціальної держави є те, як можна узгодити зростаюче прагнення до рівності та ідеал свободи кожного окремого члена спільноти. Безперечно, цю проблему не можна розв'язати шляхом заперечення за державними інституціями права впливати на громадянське суспільство, оскільки без сильної і дієздатної державної влади неможливо забезпечити ні принципи верховенства права, ні гідне існування членів суспільства. Так само не можна обмежувати права людей на утворення асоціацій та об'єднань як інститутів громадянського суспільства, яке має захищатися демократичною, правовою, соціальною державою. За цих обставин правильним шляхом взаємоузгодженого розвитку держави і суспільства є формування двох функціональних систем, перша з яких покликана створити механізми запобігання перетворенню демократії, а разом з нею і правової держави на «деспотію більшості», а друга – забезпечити можливість участі всіх громадян у діяльності інститутів громадянського суспільства.

Аналізуючи сучасні праці з проблеми громадянського суспільства та демократичної, правової, соціальної держави, слід зробити висновок, що єдиного розуміння поняття нових рис громадянського суспільства і держави не склалося. Існують кілька ключових проблем, які аналізуються з різних методологічних позицій.

По-перше, це поняття громадянського суспільства. Одні дослідники мають на увазі сукупність взаємодій між індивідами, які склалися в процесі діяльності за обстоювання прав і свобод людини. Вони відносять сюди різноманітні громадські рухи тощо. Інші вчені включають до громадянського суспільства переважно інституціоналізовані форми таких взаємодій, власне, об'єднання громадян, які створені та зареєстровані згідно з чинним законодавством. Розбіжності також стосуються того, чи слід включати до поняття громадянського суспільства, нові форми об'єднань, що виникли в процесі бурхливого розвитку останніх років. Деякі дослідники, навпаки, уникають інституційного чинника і твердять, що під громадянським суспільством слід розуміти сферу взаємодії соціальних факторів в ім'я певних цілей.

З одного боку, поняття громадянського суспільства, насправді, є певною абстракцією. Відповідно не можна в суспільній практиці віднайти приклад предмета (явища, процесу), вказавши на який, можна стверджувати, що йому відповідає наукове поняття громадянського суспільства. Цей аргумент спростовує багато сучасних, поширених уявлень про громадянське суспільство, зокрема про «розвинене» громадянське суспільство в деяких країнах і «недорозвинене» – в інших.

Можливе інше, хоча й близьке за змістом пояснення, згідно з яким зазначені розбіжності виникли у зв'язку з динамічними суспільними трансформація-

ми в Україні і поза її межами. При цьому виявляється, що громадянське суспільство – надто загальне поняття, яким описується багато предметів (явищ, процесів), інколи різнопорядкових. Відповідно інституціональне та інше наповнення цього поняття може суттєво відрізнитися залежно від суспільних обставин. Сучасний, вельми нестабільний період суспільного розвитку, якому властиві зміни форм суспільного життя людей, і насамперед зміна суспільних комунікацій, зумовлює поступове відживання попередніх форм громадянського суспільства та поступове утвердження нових. Старі та нові форми тривалий час співіснують, відтак народжуються різні тлумачення поняття громадянського суспільства.

Ключова проблема, яка існує сьогодні, стосується безпосередньо співвідношення поняття громадянського суспільства та держави. І суспільство, і держава сьогодні зазнають радикальних трансформацій. В умовах інтенсифікації соціального діалогу та стрімкого розвитку в Україні змінюється роль громадських об'єднань. Хоча джерелом інтересів, які вони обстоюють, залишаються окремі соціальні групи (суспільні корпорації), їх діяльність з захисту цих інтересів перестає мати значення лише для самих цих груп, а набуває загального суспільного значення. Проблеми, які вони розв'язують сьогодні в Україні вийшли за рамки лобіювання інтересів вузьких суспільних груп. Нині діяльність неурядових організацій спрямована на здійснення кількісних та якісних суспільних змін у різних сферах життя – таких, наприклад, як захист прав і свобод людини і громадянина, здоров'я, освіта, регіональний розвиток, національна безпека, територіальна цілісність.

Діяльність таких організацій є складовою громадянського суспільства як системи. А будь-яка система являє собою не просто набір елементів, а цілісну сукупність. Важливою її характеристикою є системна якість, яка не зводиться до простої арифметичної суми якостей її складових. Це зумовлює реальність не лише системних, групових об'єктів, а й колективних, індивідуальних інтересів та цінностей. Такі інтереси та цінності характерні як для громадянського суспільства в цілому, так і для окремих соціальних груп – професійних, етнічних, вікових тощо, які є його складовими. До речі, завдяки цьому в західній науці виокремлюють не лише макро- та мікро-, а й мезонаукові концепції та теорії.

По-друге, хоча формально може видаватися, що саме наявність інтересів та цінностей «нижчого» рівня є передумовою формування інтересів та цінностей «вищого» рівня, насправді, динаміка тут може бути зворотною. Зокрема, навіть інтереси та цінності окремої людини являють собою соціальне явище, оскільки формуються в процесі суспільної життєдіяльності індивіда, а отже, є результатом інтеріоризації певних колективних інтересів або ж адаптації до них. Так само інтереси та цінності соціальних груп мезорівня можуть формуватися під впливом інтересів та цінностей не лише індивідів – членів цих груп, а й соціальних груп «вищого» рівня, громадянського суспільства в цілому.

Останнє актуалізується в умовах надзвичайно стрімкого розвитку засобів суспільної комунікації, які не лише інтенсифікують соціальний діалог, а й дають змогу одним соціальним групам нав'язувати свої цінності та інтереси

іншим групам, а отже, суспільству в цілому. Особливо це яскраво простежується в період, коли певні соціальні групи, захопивши важелі впливу на суспільні комунікації, поступово намагаються нав'язати свої корпоративні цінності іншим соціальним групам у межах цілого громадянського суспільства.

Але це не означає, що успіх такого нав'язування автоматично гарантований. З одного боку, якщо ці цінності передбачають вихід суспільства за межі своєї системної якості та перехід до нової якості, то таке нав'язування має відбуватися поступово, інакше в суспільстві неминуче виникатимуть гострі конфлікти цінностей. З другого боку, враховуючи консерватизм людей у ставленні до цінностей, «вищі» соціальні групи зіткнуться з необхідністю адаптувати свої корпоративні цінності таким чином, щоб вони кардинально не суперечили цінностям інших соціальних груп. Тобто вони у своїй діяльності змушені будуть враховувати інтереси та цінності інших соціальних груп. Це, так би мовити, нормативний варіант. Насправді, динаміка взаємовідносин різних соціальних груп така, що адаптація їх корпоративних інтересів та цінностей проходить крізь низку соціальних конфліктів, результатом яких на кожному з етапів можуть бути не лише поступова еволюція суспільних інтересів та цінностей, а й розпад самого суспільства.

У такому контексті доцільно розглядати взаємовідносини не лише соціальних груп, а й різних сфер суспільного буття, зокрема політики, економіки, духовної сфери, права тощо. Політика, право як сфери, які інтегрують індивідів та соціальні групи, не можуть існувати, якщо немає економічної діяльності, у процесі якої люди задовольняють свої матеріальні потреби. Так само вони віддзеркалюють особливості духовного розвитку суспільства, уявлення людей про справедливість. Проте в суспільстві політика і право так само впливають на розвиток економіки, духовності. Причому цей вплив може сприяти розкриттю творчих сил суспільства, а може стримувати чи навіть знекровлювати його. Можлива й ситуація, коли політика чи позитивне право суперечать консенсусу, який складається в суспільстві, наслідком чого можуть бути або революційні події, або розпад суспільства. В умовах останнього вплив політики й права на інші сфери суспільного життя поступово скорочуватиметься, і ритуальні заклинання, зокрема про правовий нігілізм суспільства, справі не зарадять.

Аналіз взаємозв'язку правової держави і громадянського суспільства дає підстави зробити висновок, що громадянське суспільство як тип суспільної організації утворюється для захисту прав і свобод своїх членів. За цих умов єдиною можливим партнером громадянського суспільства постає сучасна держава – демократична, правова, соціальна. Недотримання державою таких її основоположних принципів, як пріоритет прав людини і громадянина, обмеження державної влади, законності, верховенства права, конституції, забезпечення громадянам держави гідного рівня існування не означає зникнення громадянського суспільства.

Але за цих обставин значно трансформуватиметься зміст системи взаємозв'язків і взаємовідносин між державою і громадянським суспільством. У свою чергу, політико-правова абсолютизація влади громадянського суспіль-

ства здатна породити стан постійного дисбалансу та нерівноваги в усіх без винятку політичних процесах, що безпосередньо впливатиме на розвиток законодавчої та правотворчої діяльності в державі.

Надання особливих прав та повноважень інститутам громадянського суспільства спричиняє поступове зниження ступеня легітимності демократичних урядів, оскільки в такій ситуації принцип вільного демократичного вибору перестає бути верховним і підпорядковується принципу оцінки ефективності дії влади. Водночас суттєво видозмінюється і практика парламентаризму, який є системою взаємодії держави і суспільства, для якої характерним є визнання провідної ролі загальнонаціонального постійно діючого колегіального представницького органу держави в здійсненні державно-владних функцій.

Це відбувається внаслідок того, що поруч із взаємно врівноваженими законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади з'являється своєрідний привілейований «легітиматор», який претендує на право втручання і перерозподілу повноважень між основними гілками державної влади. Таке переформоване громадянське суспільство здатне перебрати на певному етапі від законодавчої влади частину її функцій, перетворивши її на провідника своїх інтересів. Унаслідок цього порушуються фундаментальні принципи демократії. Адже, як зазначає Ю. Шемшученко, парламент і парламентаризм є невід'ємними атрибутами демократичної, правової держави і показником розвитку громадянського суспільства. Інколи система компромісів, на якій ґрунтується спосіб дії громадянського суспільства, між урядовими та неурядовими організаціями, між органами державної влади та громадського контролю, між адміністративними органами та незалежними асоціаціями громадян виявляється настільки ускладненою, що отриманий кінцевий результат не відповідає прагненням та інтересам жодної з представлених груп тиску. Громадянське суспільство здатне породити ілюзію та тенденцію до розв'язання всіх проблем, нехтуючи загальносуспільним чи загальнодержавним інтересом, що породжує нестабільність у політико-правовому житті держави.

Ще одним фактором небезпеки для громадянського суспільства є його розкол. Він може створити небезпечну політико-правову ситуацію існування кількох громадянських суспільств з багатьма центрами прийняття рішень та соціального впливу. За таких обставин діяльність держави буде віддалятися від суспільства. У результаті чого виникне парадоксальне становище: держава без суспільства і суспільство без держави. Таким чином, попри всю значущість, громадянське суспільство з цілого ряду об'єктивних обставин не може замінити собою правової, соціальної держави, яка повинна гарантувати всім членам громадянського суспільства певні конкретні права.

Вороже ставлення держави до громадянського суспільства компенсується для суспільства його недовірою та неповагою до держави. Існуюча взаємозалежність між формою існування держави та громадянським суспільством дає змогу стверджувати про наявність трьох типів співіснування держави та громадянського суспільства. Перший із них характеризується високим рівнем конфліктності і реалізується за будь-яких недемократичних форм правління. Другий тип може бути окреслений термінами суцільної ізоляції держави і гро-

мадянського суспільства, коли перша, маючи за мету лише збереження влади, не втручається в суспільні справи, а громадянське суспільство намагається розв'язати всі проблеми власними силами. Проте подібний стан має лише ознаки перехідного періоду і виступає початковим етапом чи загострення конфронтації між елементами громадянського суспільства та державною владою, чи початку конструктивного діалогу між ними. І нарешті, третім типом взаємодії є модель координаційних чи партнерських відносин, за якої поряд з громадянським суспільством виникає та існує демократична, правова, соціальна держава.

Основними напрямками здійснюваної демократичною, правовою, соціальною державою політики щодо громадянського суспільства та його окремих інститутів мають бути правове визнання громадянського суспільства, недоторканності сфери приватної взаємодії його членів; гарантування і забезпечення участі всім членам громадянського суспільства в процесі розробки і прийняття державних рішень; сприяння здійсненню громадянами прав на свободу асоціацій та звернення до органів державної влади; фінансово-матеріальна підтримка інститутів громадянського суспільства, у тому числі за рахунок створення різноманітних фондів та ін.

Рисою правового зв'язку між демократичною, правовою, соціальною державою має бути визнання принципу служіння держави громадянському суспільству і спрямування своєї діяльності на забезпечення рівних можливостей для всіх його членів як основи свободи і соціальної справедливості. У своєму взаємозв'язку з громадянським суспільством демократична, правова, соціальна держава основним принципом своєї діяльності вважає забезпечення партнерських відносин.

Аналіз взаємодії між демократичною, правовою, соціальною державою та громадянським суспільством зумовлює фіксацію положення про те, що взаємозв'язок між ними має бути визначеним як діалектичний синтез: громадянське суспільство потребує існування демократичної, правової, соціальної держави як своєї передумови, водночас тільки розвинене громадянське суспільство, широке й активне залучення має до державно-політичних процесів уможливити створення демократичної, правової, соціальної держави, що є основою стабільності, демократичного правового режиму, міцної авторитетної державної влади та запорукою державного спокою.

У визначенні поняття «громадянське суспільство» та структури громадянського суспільства, що є предметом активної дискусії у сучасній правовій науці, слід виходити, на нашу думку, з таких методологічних позицій.

Громадянське суспільство не є інституційним феноменом поряд з такими однопорядковими суспільними інститутами, як держава, партія, громадська організація. Це не утворення, яке в інституційному сенсі чимось відрізняється від суспільства як соціального феномена. Громадянське суспільство є характеристикою суспільства з точки зору його самоорганізації, ступеня розвитку демократії, дотримання і реалізації прав і свобод людини і громадянина, виконання людьми як громадянами, своїх політичних обов'язків як носіїв суверенітету, як джерела влади, як свідомих суб'єктів політичної діяльності, як від-

повідальних за наслідки своїх дій, за майбутнє всього суспільства. Відтак громадянське суспільство не можна «побудувати» як щось нове поряд з «негромадянським». Його можна утверджувати як нову якість політично організованого суспільства, як середовище демократії, свободи і відповідальності за долю держави і нації.

Виходячи з цієї методологічної позиції можна цілком логічно стверджувати, що в Україні наприкінці 2013 р. відбувся стрибкоподібний перехід з одного стану громадянського суспільства (неактивного, пасивного, латентного) – в активний. Відбулося набуття громадянським суспільством якісно нових рис. Така якість зумовлена рівнем активності й політичної свідомості громадян. Цей рівень доволі високий, що дає змогу говорити про відповідний ступінь самоорганізації суспільства. Рядові активісти Революції Гідності отримали безцінний досвід реальної самоорганізації і політичної боротьби, досвід, який показав, що вони – сила, у принципі здатна перемогти антинародну владу й змінити суспільну систему. Більше того, як і кожна революційна дія, самодіяльність має привнесла у ці події і дещо більше. Євромайдан, по-перше, став досвідом спільної самостійної історичної дії громадян, досвідом самостійного творення історії. Отже, це була громадянська революція.

Громадянське суспільство створює державу, а не навпаки. Відтак держава є частиною громадянського суспільства, інститутом здійснення публічної влади й механізмом забезпечення безпеки, добробуту, правового захисту прав і свобод громадян. Громадянське суспільство і держава співвідносяться як ціле і частина, як організм і механізм. Проголошення, виборювання, розбудова держави свідчать про зрілість громадянського суспільства, усвідомлення громадянами спільності своїх політичних інтересів, юридичних прав і обов'язків. Відтак не можна говорити про відсутність громадянського суспільства за наявності його частин, зокрема держави. За недемократичних політичних режимів громадянське суспільство не відсутнє, як стверджують деякі дослідники, воно передало державі надто багато не властивих їй функцій і повноважень, внаслідок чого держава «поглинула» громадянське суспільство.

Зазначена методологічна посилка прояснює проблему тлумачення Євромайдану в Україні. Суспільство повернуло собі ті функції, які були перекладені на державу. Образно кажучи, громадянське суспільство поставило державу на своє місце, відібравши свої найважливіші, конститутивні ознаки, функції і повноваження у держави (соціальна і економічна самоорганізація і саморегуляція, громадський контроль, надання цілком певних повноважень державним органам, суверенітет народу, нації). Тобто Україна здобула не лише державний, а й національний суверенітет. Народ, суспільство заявили про себе як про джерело влади і вимагали від державної влади відповідального виконання делегованих їй функцій. Відтак набуття країною національного (ширшого за політичний за змістом і обсягом правової суб'єктності) суверенітету означає, що Революція Гідності була політичною.

Ступінь розвиненості громадянського суспільства – характеристика рівня демократизму і правової культури соціуму. Воно розвинене тією мірою, якою зберегло за собою більшість функцій і повноважень інститутів самоорганізації

та самодіяльності громадян. Держава є сильною тією мірою, якою в рамках відведених їй громадянським суспільством функцій і повноважень ефективно здійснює політичне управління в інтересах громадян, створюючи для цього відповідну правову систему і легітимно забезпечуючи правопорядок у суспільстві. Тобто держава сильніша тоді, коли активніше громадянське суспільство, коли вона займає менший сегмент у суспільстві за обсягом праворегулюючої діяльності, коли ефективно виконує визначені їй Конституцією функції і завдання. Тобто атрибутивна характеристика «громадянське» щодо суспільства співвідноситься як відповідно «демократична, соціальна, правова» – щодо держави. Як держава в демократичній країні поступово набуває ознак демократичної, правової і соціальної, так і суспільство за умов демократичного політичного режиму набуває іманентно властивих йому якостей громадянського, оскільки повертається до свого стану політично організованого соціуму.

Відтак політична зрілість соціуму і висунення на політичну арену широких соціальних верств засвідчують, що в Україні сталася соціальна революція, а не стихійний натопк із незрозумілими, неартикульованими, популістськими гаслами, як стверджують деякі дослідники.

Громадянське суспільство є політичним, оскільки таким є сам громадянин, а, за Арістотелем, і сама людина – істота політична, як свідомий суб'єкт політичних відносин і політичний актор. З огляду на цю природу громадянського суспільства некоректно визначати його як сферу реалізації приватних інтересів громадян поза втручанням держави та її організуючим, регулюючим впливом. Громадянське суспільство – не клуб за інтересами, не конгломерат гуртків, асоціацій прихильників екзотичних розваг і не середовище мафіозних структур, хоча вони є його сурогатною формою. Громадянське суспільство – сфера самореалізації громадян, свідомих своїх політичних інтересів і потреб, що взаємно корелюються і потребують для цього легітимного і легального політичного інституту – держави.

Виходячи з цього, влада, яка утвердилася як результат соціально-політичної самореалізації громадян, є легітимною і легальною, є уособленням держави як політичного інституту. Влада, джерелом якої нарешті став народ, що є конституційною нормою, легітимізує інститут держави. Відтак держава залишається легітимною доти, доки дії влади засновані на законі, праві, народній довірі й підтримці. Революція Гідності зробила певні кроки, але не розставила все на свої місця: держава і влада у своїй діяльності має керуватися правом, конституцією, законом, і лише тоді вона буде легітимною і легальною. Тобто революція в Україні стала легітимізуючим чинником зміни системи влади, вона була демократичною, правовою, спрямованою проти кланово-олігархічної влади та авторитарного політичного режиму і торжество правди, справедливості, закону, демократії.

Громадянське суспільство не може бути структуроване за аналогією з політичною чи правовою системою. Системою є саме суспільство, соціум як сукупність індивідів та спільнот. Громадянська атрибутивність тільки надає йому відповідного виміру. Аналогічно правова держава не може бути структу-

рована за критерієм входження до неї якихось підсистем. Вона характеризується певними якісними параметрами, принципами, а не ієрархією об'єднаних у ній інститутів.

Для аналізу громадянського суспільства найбільш прийнятними класифікаторами можуть виступати часові й просторові характеристики (певні стани, етапи становлення громадянського суспільства в певній країні), показники рівня політичної участі (активне, пасивне громадянське суспільство), ступеня забезпечення прав і свобод людини і громадянина (розвинене, нерозвинене), адекватності суспільним завданням, цивілізаційним викликам, здатності до саморозвитку тощо.

Shemshuchenko Y. S., Skripnyuk O. V. Methodological Problems of Interaction of the State and Civil Society in Modern Ukraine

Development of civil society and the democratic, constitutional, social state in Ukraine methodologically staticizes researches of the new phenomena in interaction of civil society with the state, scientific judgment of this problem. The problem cannot be solved by denial for state institutes of the right to influence civil society as without the strong and capable government it is impossible to provide the principles of supremacy of law and worthy existence of members of society. Also it is impossible to limit the rights of people to formation of associations as institutes of civil society which shall protect the democratic, constitutional, social state. The correct way of mutually agreed development of the state and society is forming of two functional systems, first of which is urged to create the mechanisms interfering transformation of democracy, and together with it and the constitutional state on "the despotism of the majority", and the second – to provide the possibility of participation of all citizens in activity of institutes of civil society.

The key problem which exists today concerns directly the ratio of concepts of civil society and the state. The society and the state experience radical transformations today.

The analysis of interrelation of the constitutional state and civil society allows to draw the conclusion that civil society as type of the social organization is created for protection of the rights and freedoms of the members. In these conditions the unique partner of civil society is the modern state – democratic, legal and social. Non-compliance with its such basic principles by the state as the priority of human rights and the citizen, restriction of the government, legality, supremacy of law, the constitution, providing to citizens of the state of worthy level of existence does not mean disappearance of civil society. But in such conditions are considerably transformed the maintenance of system of interrelations and relationship between the state and civil society. In turn, political and legal absolutization of the power of civil society is capable to generate the condition of the permanent imbalance and the disbalance in one and all political processes, to influence directly development of legislative and law-making activity in the state.

Civil society is capable to create illusion and the tendency according to the solution of all problems, neglecting public or nation-wide interests which generate instability in political and legal life of the state. Under such circumstances activity of the state will move away from society. Despite all importance civil society owing to a number of objective circumstances cannot replace with itself the constitutional, social state which shall guarantee to all members of civil society certain specific rights.

The analysis of interaction between the democratic, constitutional, social state and society causes fixing of regulations that the interrelation between them shall be defined as dialectic synthesis: civil society needs existence of the democratic, constitutional, social state as premises, at the same time only the developed civil society, broad and active involvement of

masses in state and political processes does possible creation of the democratic, constitutional, social state, is the basis of stability, the democratic legal regime, the strong authoritative government and guarantee of the state tranquility.

Civil society creates the state, and not vice versa. Therefore the state is part of civil society, institute of implementation of the public power and the mechanism of safety, welfare, legal protection of the rights and freedoms of citizens. Civil society and the state correspond as whole and part as the organism and the mechanism. Declaration and creation of the independent state testify to the maturity of civil society, understanding by citizens of the community of the political interests, the legal rights and duties. Therefore it is impossible to speak about lack of civil society in the presence of its parts, including the state. In Ukraine during Revolyutsiya Hidnosti society returned itself those functions which were appropriated by the state.

Keywords: *democracy state, civil society, law, right, new forms, systemacity, maturity degree, interaction, equal share.*